

Ormansızlaşmanın Küresel İklim Değişikliğine Etkilerinin Hukuksal Boyutlarının İncelenmesi

Kübra KARAL, Gökçe GENÇAY^{1*},

¹ Bartın Üniversitesi, Bartın Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, 74100, BARTIN

Öz

Küresel iklim değişikliği, günümüzde bütün Dünya'yı ilgilendiren, önemli bir sorundur. Bu durumun bilimsel kanıtlarla ortaya koyulmasının ardından birçok ülke, konunun öneminin farkına varmış, iklim değişikliğinin nedenleri ve sorunun çözüm önerileri üzerine araştırmalar yapmaya başlamıştır. Küresel iklim değişikliğini önlemede en önemli araçlardan biri de orman alanlarının artırılması ve ormansızlaşmanın önüne geçilmesidir. Bu amaçla, birçok uluslararası panel ve toplantı düzenlenmiş, iklim değişikliğinin etkilerini hafifletici tedbirler almayı amaçlayan kararlar alınmıştır. Türkiye, iklim değişikliği ile ilgili yapılan uluslararası panellere katılmış, ülkenin ekonomik ve özel şartları doğrultusunda çeşitli anlaşmalara taraf olmuştur. Taraf olunan anlaşmalar gereği bazı sorumluluklar da üstlenmiştir. Bunlardan biri de küresel iklim değişikliğini önlemede faydası olan ormanların korunması ve ormansızlaşmanın önüne geçilmesi ile ilgilidir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı; küresel iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılmasında ormanların önemi doğrultusunda ulusal yasal düzenlemelerin uluslararası anlaşmalar karşısında ne düzeyde olduğunu ortaya koymak ve sonuçta ormansızlaşmanın önüne geçebilmek için ulusal mevzuatın ne yönde düzenlenmesi gerektiği üzerine tespitler yapmaktır. Yapılan mevzuat analizi sonucunda Türk orman mevzuatının, ormansızlaşmayı azaltması bakımından henüz Kyoto Protokolü ve Paris Anlaşmasının yükümlülüklerini yerine getirebilecek düzeyde olmadığını söylemek mümkündür. Ancak bu, tam anlamıyla olumsuz ve yetersiz normların varlığı anlamına da gelmemektedir. Bu nedenle ulusal mevzuatın ormansızlaşma açısından uyumlaştırılması zor olmayacaktır. Bu konuda özellikle kanun bazında Çevre Kanunu, Orman Kanunu ve ilgili diğer tüm kanunlarda, "yetersiz düzenleme" sınırının altında kalan tüm kriterlere dikkat etmek şartıyla düzenlemelere gidilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: İklim değişikliği, orman, ormansızlaşma, anlaşma, kanun.

Investigation of Legal Dimensions of the Impacts of Deforestation on Global Climate Change

Abstract

Global climate change is an important problem that concerns the whole world today. After the scientific evidence was put forward, many countries became aware of the importance of the issue and started to investigate the causes of climate change and solutions. One of the most important factors in preventing global climate change is increasing forest areas and preventing deforestation. To this end, international panels and meetings were held and decisions were taken to mitigate climate change. Turkey joined the international panel which has been associated with climate change, it has become a party to several agreements in line with the country's economic and special conditions. It has assumed certain responsibilities under the agreements to which it is a party. One of these concerns the protection of forests and the prevention of deforestation, which are useful in preventing global climate change. In this context, the aim of this study is to determine the level of national legal arrangements against international agreements in line with the importance of forests in reducing the effects of global climate change and to determine the direction of national legislation in order to prevent deforestation. As a result of the legislative analysis, it is possible to say that Turkish forest legislation is not yet at the level to fulfill the obligations of Kyoto Protocol and Paris Agreement in terms of deforestation. However, this does not necessarily mean the existence of negative and inadequate norms. Therefore, it will not be difficult to harmonize national legislation in terms of deforestation. Regarding this issue, regulations should be made especially on the basis of the law in the Environmental Law, Forest Law and all other relevant laws, provided that all criteria that fall below the "inadequate regulation" limit are observed.

Keywords: Climate change, forest, deforestation, agreements, law.

*Sorumlu Yazar (Corresponding Author):

Gökçe GENÇAY (Dr.); Bartın Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği
Bölümü, 74100, Bartın-Türkiye. Tel: +90 (378) 223 5160
E-mail: ggencay@bartin.edu.tr ORCID: 0000-0001-8198-4993

Geliş (Received) : 02.03.2020
Kabul (Accepted) : 29.04.2020
Basım (Published) : 15.08.2020

1. Giriş

Günümüzde iklim değişikliği Dünya'yı tehdit eden önemli bir sorun halindedir. İklim değişikliği; nedeni ne olursa olsun karşılaştırılabilir bir zaman dilimi içerisinde gözlenen, büyük ölçekli ve yerel etkileri bulunan, dolaylı veya doğrudan küresel atmosferin yapısını bozan (Batan, 2014; URL-1, 2019), insan faaliyetleri sonucunda iklimde oluşan, yavaş gelişen ve uzun süreli değişiklikler olarak tanımlanmaktadır. Küresel iklim değişikliğinin etkilerini azaltmada en önemli faktörlerden biri de ormansızlaşmanın önüne geçmektir (Gençay ve ark., 2018). Tüm dünyada iklim değişikliğinin önüne geçilmesi gereği gün geçtikçe önem kazanırken, Türkiye de yaşanan bu küresel sorun karşısında, ülke olarak payına düşeni yapma sorumluluğuyla Kyoto Protokolü ve Paris Anlaşmasını imzalamak suretiyle bu konuda büyük bir adım atmıştır. Zaman içerisinde anlaşmaların şartlarını yerine getirmekle yükümlü taraf ülkeler, öngörülen sürelerde üstlerine düşen sorumlulukları yerine getirebilmek amacıyla kendi ulusal mevzuatlarında değişikliğe giderek uyumlaştırma çabalarına başlamışlardır.

Dünya'nın 3 milyar 999 milyon ha alanını kaplamakta olan ormanlar (FAO, 2015), canlıların hayatlarını sürdürebilmesi için gerekli oksijeni üretmektedir. Ormanlar, hem yaban hayvanları hem de insanlar için barınak konumundadır. İnsanlar, doğanın sunmuş olduğu odun hammaddesi, taze su, gıda, barınak, geleneksel ilaç ve kıyafet gibi ürünlerin hammaddeleri için ormanlardan faydalanmaktadır. Ormanlar, atmosferden CO₂'i uzaklaştırarak odunsu bitki ve ağaçların dal, yaprak, kök ve gövdelerinde, ölü ve diri örtüde ve orman toprağında karbon (C) şeklinde depolanarak yutak alanı oluşturmaktadır (Başsüllü vd., 2014). Fakat dünyanın dört bir tarafına yayılmış olan ormanların bu faydalarını tehlikeye atan ormansızlaşma tehdidi ile karşı karşıyadır (URL-2, 2016). Sera etkisinin artmasına neden olan CO₂'in fotosentez ile atmosferden uzaklaştırılarak azaltılması için önemli yutak alanlar şeklinde tespit edilen ormanların artırılması ve ormansızlaşmanın önüne geçilmesi gerektiği açıktır (Aydın Coşkun ve Gençay, 2011; Başsüllü vd., 2014).

Ormansızlaşma; sürdürülebilirlik kapsamındaki diğer çevresel faktörlerin yanında, atmosferde bulunan karbon miktarının değişiminden dolayı sera etkisi ve iklim değişikliği ile ilişkili diğer bir konu ormansızlaşmadır (Tutulmaz, 2012). İklim değişikliğinin üzerinde çok büyük bir etkiye sahip olan ormansızlaşma ve yasadışı kesimler, ormanları yangın tehlikesine daha açık hale getirmektedir. Doğal karbon yutak alanı görevi gören ağaçlık alanların ve ormanların ortadan kalkması, bu alanlarda depolanan CO₂ gazının yeniden atmosfere salınmasına ve sera etkisinin artmasına neden olmaktadır (URL-3, 2017). Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde (BMİDÇS) insan kaynaklı olarak orman alanlarındaki değişim olarak tanımlanmaktayken (Tolunay, 2015), bir başka kaynaktan ağaçların yerine konması veya yeniden herhangi bir ağaç birliğinin oluşturulması amacı olmaksızın kesilmesi anlamına geldiği ifade edilmektedir. (URL-3, 2017). Dünyadaki hayvan ve bitki türlerinin %70'inin ormanlık alanlarda yaşadığı tahmin edilmekte, ormansızlaşmayla birlikte bu türler yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir (URL-3, 2017).

İklim değişikliği ile mücadelede uluslararası süreç bilimsel verilerin toplanması, eylem stratejileri ve yükümlülükler olmak üzere üç ayrı grupta incelenebilir. 1979'da I. Dünya İklim Konferansından 2019, Şili COP 25'e kadar geçen süreçte yapılan tüm toplantı ve organizasyonlar küresel iklim değişikliği ile en yeni ve güncel verilerin paylaşıldığı platformlar olmuştur.

Ülkemizde ve dünyada her geçen gün artarak devam eden iklim değişikliği ile mücadelede çeşitli uluslararası sözleşmeler imzalanmıştır. Bu çalışmada değerlendirilen sözleşmeler şu şekildedir:

1. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS)
2. Kyoto Protokolü
3. Paris Anlaşması

Sözleşmelere kısaca değinildiğinde:

Küresel iklim değişikliği, günümüzde çevre problemlerinin en büyüğü olarak kabul edilmektedir (URL-4, 2008). Dünyada küresel ısınmanın hissedilmeye başlanmasıyla birlikte RİO Dünya Zirvesi olarak da bilinen 3-14 Haziran 1992 yılında toplanan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda iklim değişikliği, çölleşme ve biyolojik çeşitlilik konuları dünyadaki en önemli çevre sorunları olarak gündeme gelmiş ve BMİDÇS imzaya açılmıştır (Özdemir vd., 2013; URL-5, 2018). İklim değişikliğinden kaynaklanan endişeler sonucu 1992 yılında kabul edilmiş ve 21 Mart 1994 yılında yürürlüğe girmiştir (URL-4, 2008; Sarıbeyoğlu Skalar, 2014). Küresel iklim sistemi üzerinde atmosferde tehlikeli bir hal alan insan kaynaklı sera gazı emisyonlarının kötü etkisini önleyecek bir seviyede bulundurmak ve CO₂ başta olmak üzere sera gazı

emisyollarını 1990 yılı seviyesinde tutulması BMİDÇS ile amaçlanmaktadır (URL-4, 2008; Özdemir vd., 2013; Sarıbeyoğlu Skalar, 2014). BMİDÇS'nin temel ilkeleri (URL-4, 2008; Özdemir vd., 2013);

1. İklim sisteminin eşitlik temelinde, ortak fakat farklı sorumluluk ilkesine uygun olarak korunması,
2. İklim değışikliğinden etkilenecek olan gelişmekte olan ülkelerin ihtiyacı ve özel şartlarının dikkate alınması,
3. İklim değışikliğinin önlenmesi için iklim değışikliği etkilerine karşı önlem alınması ve alınacak önlemlerin etkin ve en az maliyetle yapılarak küresel yarar sağlayacak şekilde olması,
4. Sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi ve belirlenecek politika ve önlemlerin ulusal kalkınma programlarına entegre edilmesidir.

Kyoto Protokolü, BMİDÇS'nin hukuki bağlamda bağlayıcılığını arttıran, iklim değışikliği ile mücadelede uluslararası işbirliğini bir aşama daha ileri götüren yaptırımlara sahip bir belge niteliğindedir (Hocaoğlu Bahadır, 2011; Binboğa, 2014). Protokol'ün amacı, atmosfere salınan sera gazlarını (CO₂, CH₄, N₂O, PFC, HFC, SF₆) belli seviyede tutarak iklim sistemi üzerindeki tehlikeli insan kaynaklı zararları sınırlandırmaktır (Ayhan, 2010; Sarıbeyoğlu Skalar, 2014; Batan, 2014). BMİDÇS ormanlara kısaca değinmekte iken Kyoto Protokolü konuya daha çok dikkat çekmektedir. Protokol'ün 2'nci maddesine göre, ulusal koşullar çerçevesinde; enerji verimliliğinin artırılması, hazne ve yutak alanlarının korunup artırılması, ağaçlandırma, sürdürülebilir orman yönetimi ve tekrar ormanlaştırma çalışmaları, yenilenebilir enerji ve teknolojilerin desteklenmesi, ekonomik güçlerin azaltılması veya sonlandırılması, tarımdaki çalışmaların desteklenmesi, taşımada düzenlemelerin yapılması, reformların desteklenmesi gibi çalışma ve düzenlemelerin yapılması öngörülmektedir (Hocaoğlu Bahadır, 2011; Sarıbeyoğlu Skalar, 2014).

Kyoto Protokolü'ne göre, kendi salım hedeflerini telafi etmek ve ormansızlaşma ile mücadele için ormancılık sektöründe ağaçlandırma ve yeniden ağaçlandırma, arazi kullanımı ve arazi kullanım değışikliği gibi sera gazlarını atmosferden çeken bazı insan kaynaklı faaliyetler sanayileşmiş devletlerce kullanabilmektedir. Bu faaliyetlerdeki, ormansızlaşma gibi karbon yutak havuzlarını tüketen net değışiklikler ise müsaade edilen salım oranından düşülecektir. Fakat hangi usullere göre gerçekleşeceği Protokol'de belirtilmemiştir (Sarıbeyoğlu Skalar, 2014).

Paris Anlaşmasını, BMİDÇS ve Kyoto Protokolü'nden ayıran en temel faktör, anlaşmaya taraf olan ülkelere sorumluluk yüklenmesi ve ilk çok uluslu anlaşma özelliğine sahip olmasıdır. Uzun yıllar alan müzakereler sonrası anlaşma, ülkelerin ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluk ilkesi ve azaltım kapasitesi esasına göre belirledikleri planlarla hareket etmelerini sağlayacak Niyet Edilen Ulusal Katkı Beyanları (INDC) üzerine tasarlanmıştır (Karakaya ve Sofuoğlu, 2015; Yalçın, 2016; URL-6, 2018; URL-7, 2018).

Günümüzde Türkiye Paris anlaşmasını imzalamış ancak henüz iç hukukuna almamıştır. Aynı Kyoto Protokolündeki gibi Türkiye için özel bir koşul sağlanması için beklenilmektedir. Aksi halde gelişmiş ülke kategorisinde yer alan Türkiye daha fazla sorumluluk yüklenecek ve iklim değışikliği ile mücadelede gelişmekte olan ülkelere maddi destek sağlayacak yeşil fondan yararlanamayacaktır. Türkiye gelişmiş değil gelişmekte olan bir ülkedir ve Paris Anlaşmasının yükümlülüklerini yerine getirebilecek düzeyde görülmemektedir.

2. Materyal ve Metot

2.1. Materyal

Küresel iklim değışikliğinin bir sorun olarak tespit edilmesinden bugüne yapılan uluslararası anlaşmalar, paneller ve sözleşme metinleri bu çalışmanın ana materyali olarak kullanılmıştır. İklim değışikliği ile ilgili Türkiye'nin taraf olduğu sözleşmelerin yanı sıra ormansızlaşma ve orman alanlarının korunması ile ilgili dolaylı veya doğrudan Anayasa ve kanun düzeyinde düzenlemeler yine bu çalışmada materyal olarak kullanılmıştır. Ayrıca, daha önce iklim değışikliğinin tespit edilmesi ve önlenmesi üzerine yapılmış olan çalışmalar da kullanılarak değerdendirmeler yapılmıştır.

Bu amaçla Bartın Üniversitesi merkez kütüphanesi başta olmak üzere online veri tabanları ve kütüphaneler taranmış, ulusal ve uluslararası iklim değışikliği ve ormancılık ile ilgili bilgiler toplanmıştır. Mevzuat ve gerekçeleri ile devlet kurumlarının iklim değışikliği ile mücadele eylem planları, genelge ve esaslar ilgili kurumların resmi web sayfalarından elde edilmiştir. Ulusal mevzuatın analizi için gerekli kriterler, taraf olunan sözleşmeler içinden seçilmiş ve gruplandırılmıştır. Elde edilen bu kriterler çalışmanın analizinde kullanılan materyali oluşturmaktadır.

İklim değişikliği ile mücadele kapsamında belirlenmiş olan kriterler ile ilgili olarak ulusal mevzuatta; başta 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olmak üzere, ormanlarla yakından ilişkili olduğu düşünülen 1956 tarihli 6831 sayılı Orman Kanunu, 1983 tarihli 2872 sayılı Çevre Kanunu, 1983 tarihli 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ve 1995 tarihli 4122 sayılı Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu'nun incelenmesine karar verilmiştir. Ormansızlaşma veya ormanların korunmasına yönelik elbette daha birçok kanun düzeyinde dolaylı hükümler içeren düzenlemeler vardır. Ancak seçilen bu kanunlar kriterlerin varlığı ve yeterliliğini temsil edecek düzeyde kabul edilmiştir. Ayrıca yönetmelik ve daha alt düzenlemeler bu çalışmanın dışında bırakılmıştır. Çünkü bilindiği üzere yönetmelikler kanunların altında yer alıp kanun hükümlerinin detaylarını içerir. Dolayısıyla kanunda yer almayan bir hüküm yönetmelikte yer almayacaktır.

2.2. Metot

Çalışmanın metodu öncelikle literatür taramasına dayalı olarak ormansızlaşmanın küresel iklim değişikliğine olan etkilerinin ortaya koyulması ve ormansızlaşmanın önlenmesine yönelik bulguların tespit edilmesine odaklanmıştır. Bu amaçla uluslararası anlaşma ve sözleşmeler içinden ormanların korunmasına ve ormansızlaşmanın önüne geçmeye yönelik hükümler tek tek taranmış ve nihayetinde toplam 8 adet kriter belirlenmiştir. Bunlar; orman tanımı, önlemler ve yaptırımlar, teknoloji kullanımı, koruma faaliyetleri, teşvik, bilinçlendirme ve eğitim, ağaçlandırma ve arazi kullanım değişiklikleri olarak çalışmanın bulgular ve tartışma kısmında detaylı olarak verilmiştir.

Çalışmanın devamında seçilen bu 8 kriterin ulusal orman mevzuatında önce var olup olmadığına bakılmıştır. Var olması halinde ormansızlaşmaya olumlu mu, olumsuz mu katkı sağladığına bakılmış ardından bu düzenlemenin o yasal düzenleme açısından güçlü, zayıf veya nötr etkisi saptanmaya çalışılmıştır. Her bir kriter için tüm ilgili maddeler ayrı tablolarda değerlendirilmiş ve etkisi aynı tablolarda belirtilmiştir.

Ayrıca incelenen kanun hükümlerinin sadece teorikte değil pratikte de uygulama alanı düşünülerek etki değeri verilmeye çalışılmıştır. Örneğin Orman Kanunu'nun 2/A maddesine göre orman sınırları dışına çıkarma koşulları vardır. Bu hüküm ormanların korunmasına yönelik değildir ve ormansızlaşmayı neden olan olumsuz bir yöndür. Ancak kanun hükmü olarak bulunmasına rağmen uygulama alanı yok denecek kadar azdır. Bu nedenle bu uygulama her ne kadar Orman Kanunu'nun zayıf yönünü oluştursa da uygulamada yeri olmadığı için ormansızlaşmaya katkısı yoktur denilebilir.

3. Bulgular ve Tartışma

Ormansızlaşmanın sözleşmelerdeki yerini belirleyen kriterler ve ulusal mevzuatın kısaca değerlendirilmesi için; öncelikle ormanların artırılması ve ormansızlaşmanın önüne geçmek için uluslararası sözleşmelerden BMİDÇS, Kyoto Protokolü ve Paris Anlaşması ele alınmış ve bu sözleşmelerde yer alan taahhütleri sağlayacak hükümler incelenmiş, sonra bu kriterlerin ulusal orman mevzuatı içinde karşılığı olacak düzenlemelerin varlığı ve yeterliliği analiz edilmiştir. Sonuç olarak 8 kriter belirlenmiştir;

1. Orman tanımı
2. Önlemler ve yaptırımlar
3. Teknoloji kullanımı
4. Koruma faaliyetleri
5. Teşvik
6. Bilinçlendirme ve eğitim
7. Ağaçlandırma
8. Arazi kullanım değişiklikleri

Uluslararası sözleşmeler içinde tespit edilen bu sekiz kriterin Türk orman mevzuatı içinde ne düzeyde yer aldığını tespit etmek için ormanlarla doğrudan veya dolaylı ilgili olan yasal düzenlemeler incelenmiştir. Bu amaçla ormanların korunması ve geliştirilmesi ile doğrudan iki madde içeren Anayasa ve dört kanunun incelenmesinin yeterli olduğuna karar verilmiştir. Bunlar ilgili olma durumlarına bağlı olarak sırasıyla 6831 sayılı Orman Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ve 4122 Sayılı Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunudur.

Bir ülkenin en üst düzey hukuk normu olan Anayasa'da ormanlar hakkında yapılan düzenlemeler incelendiğinde 169 ve 170'inci maddelerin doğrudan, 56 ve 63'üncü maddelerin dolaylı olarak ormanlar hakkında hükümler içerdiği Tablo 1'de gösterildiği gibi tespit edilmiştir. Seçilen 8 kriterin Anayasanın bu doğrudan ve dolaylı hükümler içinde ne düzeyde yer aldığı aşağıda incelenmiştir.

Tablo 1: T.C. 1982 Anayasasının doğrudan ve dolaylı maddeleri.

Kriterler	Tespit edilen maddeler	Etkisi
Orman tanımı	Yok	Nötr Yön
Önlemler ve yaptırımlar	169/3, tümü	Güçlü Yön
Teknoloji kullanımı	Yok	Nötr Yön
	169/1, 1. ve 3. cümleler	Güçlü Yön
Koruma faaliyetleri	169/2, 1.cümle	Nötr Yön
	56/2, tümü	Güçlü Yön
	63/1, 1.cümle	Güçlü Yön
Teşvik	63/1, 1.cümle	Zayıf Yön
Bilinçlendirme ve eğitim	63/1, 1.cümle	Nötr Yön
Ağaçlandırma	169/1, 2.cümle	Güçlü Yön
	170/3, tümü	Güçlü Yön
	169/1, 2.cümle	Güçlü Yön
Arazi kullanım değişiklikleri	169/2, 3.cümle	Zayıf Yön
	169/4, tümü	Zayıf Yön
	170/1, tümü	Zayıf Yön

6831 Sayılı Orman Kanunu'nda yer alan maddelerden ormansızlaşmanın önüne geçmek ve iklim değişikliği etkilerini azaltmak için belirlenen sekiz kriter ile ilgili bulunan hükümler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: 6831 Sayılı Orman Kanunu'na göre kriterlerin incelenmesi.

Kriterler	Tespit edilen maddeler	Etkisi
Orman tanımı	1 tümü	Güçlü Yön
	17/2, 1. ve 2. cümleler	Güçlü Yön
	31 ve 32 tümü (dolaylı)	Güçlü Yön
	57/3, 2. cümle	Güçlü Yön
Önlemler ve yaptırımlar	60 tümü	Güçlü Yön
	67 tümü (dolaylı)	Güçlü Yön
	75/1 ve 78 tümü	Güçlü Yön
	91/1, 2, 3, 4 tümü	Güçlü Yön
	92, 93, 94, 95, 100, 102, 103 ve 104 tümü	Güçlü Yön
Teknoloji kullanımı	58/1, tümü (dolaylı)	Güçlü Yön
	68 tümü	Güçlü Yön
	2/5 ve 2/6 tümü	Güçlü Yön
	14 tümü	Güçlü Yön
Koruma faaliyetleri	18/3 tümü	Güçlü Yön
	19/1, 1. cümle	Güçlü Yön
	19/3, 20/1 ve 26 tümü	Güçlü Yön
	42/1, 69/1, 69/2, 69/3, 76 tümü	Güçlü Yön
	36 tümü	Nötr Yön
	37 tümü	Güçlü Yön
Teşvik	57/3, 1. ve 5. cümleler	Güçlü Yön
	59/2 tümü	Güçlü Yön
	65 ve 66 tümü	Güçlü Yön
Bilinçlendirme ve eğitim	62 tümü	Güçlü Yön
	13/B son cümle	Güçlü Yön
Ağaçlandırma	57/1 ve 61/1 tümü	Güçlü Yön
	EkMd12/1 tümü	Güçlü Yön
	2/A-B	Zayıf Yön
Arazi kullanım değişiklikleri	3 tümü	Güçlü Yön
	16, 17, 18, 21 tümü	Zayıf Yön
	EkMd16/1 tümü	Zayıf Yön

Ormansızlaşmanın küresel iklim değişikliğine etkilerinin hukuksal açıdan incelenmeye devam edildiğinde Çevre Kanunu'nda da dolaylı olarak etkilerin azaltılmasına yönelik kriterler ile düzenlemelere rastlanmaktadır. Bu konuyla ilgili Tablo 3 kanun maddeleri incelendikten sonra oluşturulmuştur.

Tablo 3: 2872 Sayılı Çevre Kanunu'na göre kriterlerin incelenmesi.

Kriterler	Tespit edilen maddeler	Etkisi
Orman tanımı	2 tümü (dolaylı çevre unsurları)	Güçlü Yön
	3/g ve 1 tümü	Güçlü Yön
	8 tümü	Güçlü Yön
	11/1, 12/1, 12/4, 13/2, 13/3 13/4, 20, 28 tümü	Güçlü Yön
Önlemler ve yaptırımlar	EkMd3 ve EkMd4 tümü	Güçlü Yön
	EkMd6/1 tümü	Güçlü Yön
	EkMd9/1, 1. cümle	Güçlü Yön
	EkMd12 ve EkMd13	Güçlü Yön
	EkMd6/3, 1. cümle	Güçlü Yön
Teknoloji kullanımı	3/f tümü	Güçlü Yön
	9/b ve c tümü	Güçlü Yön
	1/1 tümü	Güçlü Yön
Koruma faaliyetleri	3/a ve b tümü	Güçlü Yön
	9/a, d, e, f, g, h tümü	Güçlü Yön
	EkMd1 tümü	Güçlü Yön
	EkMd6/1 tümü	Güçlü Yön
Teşvik	3/h tümü	Güçlü Yön
	29 tümü	Güçlü Yön
Bilinçlendirme ve eğitim	9/ı tümü	Güçlü Yön
	30 tümü	Güçlü Yön
Ağaçlandırma	Yok	Zayıf Yön
Arazi kullanım değişiklikleri	Yok	Güçlü Yön

Küresel iklim değişikliğine neden olan etmenler için önlem alınması, bu etkilerin azaltılması ve iyileştirilmesi için çalışmanın konusunu oluşturan kanunun hukuksal analizi yapılarak ormansızlaşmanın önlenmesi için belirlenen kriterler ile ilgili Milli Parklar Kanunu incelenmiştir (Tablo 4).

Tablo 4: 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu'na göre kriterlerin incelenmesi.

Kriterler	Tespit edilen maddeler	Etkisi
Orman tanımı	2 tümü dolaylı çevre unsurları	Güçlü Yön
Önlemler ve yaptırımlar	14, 15, 20, 21 tümü	Güçlü Yön
Teknoloji kullanımı	Yok	Zayıf Yön
	3, 10 tümü	Güçlü Yön
Koruma faaliyetleri	13/1 tümü	Güçlü Yön
	16/1 tümü	Güçlü Yön
Teşvik	Yok	Zayıf Yön
Bilinçlendirme ve eğitim	16/3 tümü	Güçlü Yön
Ağaçlandırma	Yok	Zayıf Yön
	5 tümü	Güçlü Yön
Arazi kullanım değişiklikleri	8 ve 11 tümü	Zayıf Yön

Çalışmanın konusunu olan ormansızlaşmanın sebeplerinin irdelenmesi ve bu sebeplerin ortadan kaldırılabilmesi için mevzuat incelendiğinde Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu'nda belirlenen kriterler ile ilgili maddeler Tablo 5'de sıralanmıştır.

Tablo 5: 4122 Sayılı Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu'na göre kriterlerin incelenmesi.

Kriterler	Tespit edilen maddeler	Etkisi
Orman tanımı	Yok	Zayıf Yön
Önlemler ve yaptırımlar	13 ve 14 tümü	Güçlü Yön
Teknoloji kullanımı	6 tümü	Güçlü Yön
Koruma faaliyetleri	1 tümü	Güçlü Yön
Teşvik	2/1 tümü	Güçlü Yön
	12 tümü	Güçlü Yön
Bilinçlendirme ve eğitim	11 tümü	Güçlü Yön
Ağaçlandırma	2/2 1. cümle	Güçlü Yön
	4 ve 5 tümü	Güçlü Yön
Arazi kullanım değişiklikleri	2/2 1. cümle	Güçlü Yön

4. Sonuç ve Öneriler

Tüm Dünya’da iklim değişikliğinin önüne geçilmesi gereği gün geçtikçe önem kazanırken, Türkiye’de yaşanan bu küresel sorun karşısında, ülke olarak payına düşeni yapma sorumluluğuyla Kyoto Protokolünü ve Paris Anlaşmasını imzalamak suretiyle bu konuda büyük bir adım atmıştır. Ancak Kyoto Protokol’ündeki gibi özel şartlar sağlanmadığından henüz Paris Anlaşmasını henüz iç hukukuna almamıştır. Bunun sebebi, anlaşmada gelişmiş ülke olarak görülmesi ve gelişmiş ülkelere yüklenen sorumlulukları yerine getiremeyeceği endişesidir. Ancak Türkiye, Dünya Ekonomik Durumu ve Beklentiler (World Economic Situation and Prospects)’e göre Asya kıtasının gelişmekte olan ülkeleri arasında sayılmıştır (WESP, 2019). Bu nedenle Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) ve Kyoto Protokolündeki gibi kendisine özel durum tanınmasını ve gelişmekte olan ülkelerin çevre dostu teknolojilere yatırım yapabilmesi için yeşil fondan faydalanmak istediğini açıkça belirtmiştir.

Bu çalışmada, anlaşmaların şartlarını yerine getirmede sorumlu olacak Türkiye’nin yeterli bir ulusal mevzuata sahip olup olmadığı analiz edilmiştir. Çünkü taraf ülkeler, öngörülen sürelerde üstlerine düşen sorumlulukları yerine getirebilmek amacıyla kendi ulusal mevzuatlarında değişikliğe giderek uyumlaştırma çabalarına başlamak zorunda kalmışlardır. Ormansızlaşma konusunda da çeşitli çalışmalar yapılmış ve önlemler alınmaya başlanmıştır. Ormansızlaşmaya doğrudan veya dolaylı etkisi olduğu belirlenen kriterlerin mevzuat içerisinde değerlendirilmesi sonucunda elde edilen verilerin Tablo 6’da genel bir analizini yapmak mümkündür.

Tablo 6: Kriterlerin Orman Mevzuatına Göre Analizi.

Kriterler	1982 Anayasası	Orman Kanunu	Çevre Kanunu	Milli Parklar Kanunu	Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu
Orman tanımı	Nötr Yön	Güçlü Yön	Güçlü Yön	Güçlü Yön	Zayıf Yön
Önlemler ve yaptırımlar	Güçlü Yön	Güçlü Yön	Güçlü Yön	Güçlü Yön	Güçlü Yön
Teknoloji kullanımı	Nötr Yön	Güçlü Yön	Güçlü Yön	Zayıf Yön	Güçlü Yön
Koruma faaliyetleri	Güçlü Yön	Güçlü Yön	Güçlü Yön	Güçlü Yön	Güçlü Yön
Teşvik	Zayıf Yön	Güçlü Yön	Güçlü Yön	Zayıf Yön	Güçlü Yön
Bilinçlendirme ve eğitim	Nötr Yön	Güçlü Yön	Güçlü Yön	Güçlü Yön	Güçlü Yön
Ağaçlandırma	Güçlü Yön	Güçlü Yön	Zayıf Yön	Zayıf Yön	Güçlü Yön
Arazi kullanım değişiklikleri	Zayıf Yön	Zayıf Yön	Güçlü Yön	Zayıf Yön	Güçlü Yön

Bulgular kısmında incelenen Anayasa ve seçilen Kanunların içerikleri değerlendirildiğinde her bir kanun ve kriter için zayıf, nötr ve güçlü yönleri tespit edilmiştir.

1. **Zayıf Yönler:** yapılan mevzuat değerlendirmesi sonucunda en çok zayıf yön içeren kriterin Arazi kullanım değişiklikleri kriterinin olduğu tespit edilmiştir. Bu kriter olumsuz bir düzenlemedir ve ormanların amaç dışı tahsis ve 2/B uygulamaları olarak da değerlendirilebilen uygulamalardır. Gerçekten de ormanların ormancılık faaliyetleri dışındaki amaçlara tahsis, son dönemde kamuoyu önünde de tartışılan bir meseledir. Orman Kanunu’nun 2/B, 16 ve 17/3’üncü maddelerinde yer alan bu düzenlemeler sıklıkla hukuki ihtilaf konusu olmuş, düzenlemeye ilişkin olarak doktrinde ve yargı mercileri önünde tartışmalar yapılmıştır. Bu kriterin Anayasa, Orman Kanunu ve Milli Parklar Kanunu’nda yer almış olması mevzuatın bu kriter açısından zayıf olduğunu göstermektedir.

Bu kritere ilişkin yasal düzenlemelerden, ormansızlaşmaya yol açar nitelikte olanların yürürlükten kaldırılması veya gerekli izin süreci ve öncesinde denetim, izleme ve yaptırım mekanizmalarının sıkı bir kontrolle uygulanması gereklidir. Orman alanlarını başka amaçlara tahsisini öngören “istisnai” yasal düzenlemeler yapılırken konuya ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi ve diğer yüksek yargı mercilerinin iptal gerekçeleri dikkate alınmalı, kanunların ve idarenin sürekliliğini etkiler mahiyette sonradan iptal olması kesin düzenlemelere cevaz verilmemelidir.

Diğer zayıf yönler ise; Teşvik, Ağaçlandırma ve Teknoloji Kullanımı kriterlerinde karşılaşılmıştır. Teşvik kriterinin, Anayasa ve Milli Parklar Kanunu’nda yer almaması, Ağaçlandırma kriterinin, Çevre Kanunu ve Milli Parklar Kanunu’nda yer almaması, teknoloji kullanımı kriterinin Anayasa ve Milli Parklar Kanunu’nda yer almaması zayıf yön olarak çıkmıştır. Sonuç olarak Anayasa’da bu kriterlerin yer almasının kanunları da etkileyeceği düşünülmektedir.

2. **Nötr Yönler:** Tüm kriterler içinde orman tanımı, teknoloji kullanımı ve bilinçlendirme ve eğitim kriterlerinin Anayasa düzeyinde nötr olduğu tespit edilmiştir. Bu kriterler hakkındaki yasal mevzuat, ormansızlaşma ile dolaylı bir ilgisi olan ancak bu ilginin tam da olumlu olarak nitelenemediği için nötr olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca bu kriterler açısından Anayasa'nın ormansızlaşmaya yol açar nitelikte olumsuz bir düzenleme içerdiğini söylemek de mümkün değildir. Fakat mevcut düzenlemelerin güçlü yön olarak yorumlanması da mümkün değildir. Bu nedenle, yukarıda sayılan konularda mevzuatta iyileştirme sağlayacak yasal değişikliklerin yapılması gerekliliği, anlaşma şartlarının başarıya ulaşması açısından önem arz etmektedir.

3. **Güçlü Yönler:** mevzuat analizi sonucunda tüm kriterler içinde en güçlü yönün önlemler ve yaptırımlar ile koruma faaliyetleri kriterlerinin olduğu tespit edilmiştir. Anayasa ve seçilen tüm kanunlarda bu kriterlerde güçlü yönler bulunmuştur. Bu durum olumlu ve mevzuatın bu yönde iyi durumda olduğunu göstermektedir. Ancak unutulmamalıdır ki mevzuatın çok iyi hazırlanmış olmasının yanında uygulamanın da aynı uyumu göstermesi gereklidir.

Bu nedenle incelenen mevzuatın ormansızlaşmanın önüne geçmeyi hedefleyen, ormanları çeşitli önlemler, suç ve cezalar ile korumaya çalışan bir mevzuat profili olduğu sonuçlarına ulaşılmaktadır. Ayrıca yapılan inceleme sonunda halkın bilinçlenmesi ve eğitimi konusunda ulusal mevzuatın zayıf yönünün olmadığı ve oldukça fazla hüküm içerdiği görülmüştür. Bilinçlendirme ve eğitim kriterinin uygulamaya yönelik çalışmaların artırılması ile kriterin tam olarak uluslararası anlaşmaların şartlarını sağlayabileceği söylenebilir. Anayasa ve kanunlar arasında bir değerlendirme yapıldığında ise en güçlü yasal düzenlemenin Orman Kanunu, en zayıf düzenlemenin ise Milli Parklar Kanunu olduğu söylenebilir. Anayasa'nın nötr değerlendirilen kriterleri göz önüne alınmasa bile teşvik ve arazi kullanım değişikliği ile ilgili zayıf yönünün olması uluslar arası sorumlulukların yerine getirilmesinde eksik kalmaktadır.

Tüm veriler doğrultusunda Türk orman mevzuatının ormansızlaşma yönünden genel olarak değerlendirildiğinde güçlü yönleri çok olmakla birlikte henüz Kyoto Protokolü ve Paris Anlaşmasının yükümlülüklerini yerine getirebilecek düzeyde olmadığını söylemek mümkündür. Ancak bu tam anlamıyla zayıf ve nötr normların varlığı anlamına da gelmemektedir. Aksine zayıf yönlerin desteklenmesi ile güçlü yönlerin artacağı ortadadır. Bu nedenle ulusal mevzuatın ormansızlaşma açısından uyumlaştırılması zor olmayacaktır. Bu konuda özellikle yasal düzenlemeler bazında Anayasa ve Milli Parklar Kanunu başta olmak üzere diğer kanunlarda eksik kriterlerin destekleneceği hükümler getirilmesi mevzuatı güçlü kılacaktır. Örneğin arazi kullanım değişikliği kriteri ile genel olarak ormanlık sahaların amacının dışında kullanıldığı tespit edilmiştir. Anayasanın 169 ve Orman Kanunu'nun 16 ve 17/3 maddelerinde olduğu gibi orman alanlarının farklı amaçlar için kullanılması ormansızlaşmaya neden olmaktadır. İklim değişikliğinde mücadelede orman alanlarının artırılması hedeflendiğinden, Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanun'unun 2'nci maddesinde olduğu gibi orman olmayan sahaların ağaçlandırılarak ormana dönüştürülmesi ile atmosfere salınan karbon seviyesini belirlenen seviyelere geriletirmek anlaşma sorumluluklarının yerine getirilmesinde bir adım daha atılmış olabilir.

Nitekim yapılan ulusal mevzuat analizi sonuçlarına göre Türkiye'nin gelişmiş ülke olarak kabul edilmesi halinde şartları yerine getirmek için mevzuatını daha büyük oranda revize etmesi gerekecek iken gelişmekte olan ülke olarak kabul edilmesi halinde daha az oranda yenilemesi gerekeceği söylenebilir. Bu nedenlerle bu çalışmanın sonuçlarının atılacak adımlara ışık tutabilmesi umulmaktadır.

Bilgi Notu

Bu çalışma, Dr.Öğr.Üyesi Gökçe Gençay danışmanlığında Kübra Karal tarafından hazırlanmış olup Bartın Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından 2017-FEN-CY-004 proje numarası ile desteklenmiş yüksek lisans tezinin özetidir.

Kaynaklar

1. **Ayhan, D. (2010).** Enerji, Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Bağlamında Küresel İklim Değişikliği Sorunsalı ve Kyoto Protokolü: Türkiye Analizi. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Uluslararası İktisat Bilim Dalı, İstanbul, 228 s.
2. **Başsüllü, Ç., Özdemir E., Semerci A., İpek A. ve Tolunay A. (2014).** İklim Değişikliği Müzakerelerinde Ormancılık. II. Ulusal Akdeniz Orman ve Çevre Sempozyumu. Akdeniz Ormanlarının Geleceği: Sürdürülebilir Toplum ve Çevre. 22-24 Ekim 2014, Isparta, 19 s.

3. **Batan, M. (2014).** Küresel İklim Değişikliği ve Beklenen Sonuçları. Doktora Tezi, Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı, Diyarbakır, 212 s.
4. **Binboğa, G. (2014).** Uluslararası Karbon Ticareti ve Türkiye. *Journal of Yaşar University*, 9(34), 5732-5759.
5. **Coşkun, A.A. ve Gençay, G. (2011).** Kyoto Protocol and “deforestation”: A legal analysis on Turkish environment and forest legislation. *Forest Policy and Economics*, 13(5), 366-377.
6. **FAO (2015).** Global Forest Resources Assessment 2015. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Rome, 2015. 3-8.
7. **Gençay, G., Birben, Ü., & Durkaya, B. (2018).** Effects of legal regulations on land use change: 2/B applications in Turkish forest law. *Journal of Sustainable Forestry*, 37(8), 804-819.
8. **Hocaoğlu Bahadır, N. (2011).** Avrupa Birliği’nin İklim Değişikliği Politikaları ve Türkiye’nin Bu Politikalara Uyum. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Anabilim Dalı. İstanbul, 250 s.
9. **Karakaya, E. Ve Sofuoğlu, E. (2015).** İklim Değişikliği Müzakerelerine Bir Bakış: 2015 Paris İklim Zirvesi. *Uluslararası Enerji Sorunları Sempozyumu*. İzmir, 2015.
10. **Özdemir, A.D., Yazıcı, D.D. ve Tahmiscioğlu, M.S. (2013).** BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Kapsamında Sürdürülen Müzakere Sürecinin Değerlendirilmesi. *Türkiye İklim Değişikliği Kongresi*. İstanbul, 1-17.
11. **Sarıbeyoğlu Skalar, M. (2014).** Ormanlara İlişkin Küresel Bir Antlaşmanın Yokluğunda Uluslararası Hukukta Ormanların Korunması. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(2), 47-76. s.
12. **Tolunay, D. (2015).** Türkiye’de Ormansızlaşma ile Kaybedilen Karbon Miktarları. İstanbul Üniversitesi, 6. *Ulusal Hava Kirliliği ve Kontrolü Sempozyumu*-2015.
13. **Tutulmaz, O. (2012).** Sürdürülebilir Kalkınma: Sürdürülebilirlik İçin Bir Çözüm Vizyonu. Gaziantep Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3).
14. **Yalçın, A. Z. (2016).** Sürdürülebilir Kalkınma İçin Yeşil Ekonomi Düşüncesi ve Mali Politikalar. Çankırı Karatekin Üniversitesi, *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 749-775. 28 s.
15. **WESP (World Economic Situation and Prospects) (2019).** https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/WESP2019_BOOK-web.pdf. (Erişim 20 Şubat 2019)
16. **URL 1 (2019).** http://www.yegm.gov.tr/iklim_deg/i_deg_nedir.aspx
17. **URL 2 (2016).** <http://www.sivilsayfalar.org/2016/08/27/ormanlari-bekleyen-tehdit-ormansizlasma/>
18. **URL 3 (2017).** <https://www.dogadergisi.com/ormansizlasma-ve-collesme/>
19. **URL 4 (2008).** http://www.dsi.gov.tr/docs/iklimdegisikligi/iklim_degisikligi_ve_yap%C4%B1lan_calismalar_ekim_2008.pdf?sfvrsn=2
20. **URL 5 (2018).** <http://www.cografya.gen.tr/egitim/fiziki/kiyi-tipleri.htm>
21. **URL 6 (2018).** <http://www.mfa.gov.tr/paris-anlasmasi.tr.mfa>
22. **URL 7 (2018).** https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2016-08/brochure_4_v2.pdf